

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

ISSN 1304-5482

GÖÇ, HİCRET ve DİASPORA

Yasin AKTAY

İslamcılık ve Bir Modern Melankoli:
Eve Dön(eme)mek

Mehmet AZİMLİ

Olağanüstü Olaylar Örgüsünde
Hz. Peygamber'in Hicreti

Kadir ALBAYRAK

Tebdîl-i Mekânda Ferahlık Var mıdır
veya Eyne'l-Mefer?

Celaledin ÇELİK

Almanya'da Türkler: Sürekli Yabancılık,
Kültürel Çatışma ve Din

Mustafa ALICI

Diasporada Diyalog? Batı'da Müslüman
Grupların Dinlerarası Diyalog Perspektifleri

Necmettin GÖKKIR

Avrupalı Müslümanlar ve Kur'an
-Diasporada Tefsir ve Entegrasyon-

Ramazan ADIBELLİ

Mircea Eliade ve Sürgün
Hadisesinin Anlamlandırılması

Ali Osman KURT

Yahudilik'te Sürgün Metaforu:
"Boş Ülke" Miti ve "İncir" Benzetmesi

Hakan OLGUN

Asurî Göçleri ve Kimlik Arayışı

Mehmet ALICI

Mitolojik Bir Hafızanın Yönlendirdiği Bir Göç:
Puritanist Göç Hareketi

cilt: 5 sayı: 3 Eylül - Aralık'08

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

ISSN: 1304-5482

GÖÇ, HİCRET ve DİASPORA

Cilt/Volume: 5 Sayı/Number: 3
Eylül – Aralık / September – December 2008

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi
Cilt/Volume 5 Sayı/Number: 3 Eylül –Aralık / September –December 2008
ISSN: 1304-5482

Sahibi / Owner

Milel ve Nihal Eğitim, Kültür ve Düşünce Platformu Derneği adına Şinasi Gündüz

Yazı İşleri Sorumlusu / Legal Representative

Yasin Aktay

Editör / Editor

Şinasi Gündüz

Editör Yrd. / Co-Editor

Cengiz Batuk

Sayı Editörü / Editor of Issue

Necdet Subaşı

Yayın Kurulu/ Editorial Board*

Alpaslan Açıkgenç, Ayaz Akkoyun, Yasin Aktay, Mahmut Aydın,
Cengiz Batuk, Şinasi Gündüz, İbrahim Kayan, Necdet Subaşı,
Burhanettin Tatar

Danışma Kurulu/Advisory Board*

Baki Adam (Prof. Dr., A.Ü.); Mohd. Mumtaz Ali (Prof. International Islamic Univ. Malezya); Adnan Aslan (Doç. Dr., İSAM); Kemal Ataman (Yrd. Doç. Dr., Uludağ Ü.); Mehmet Akif Aydın (Prof. Dr., Marmara Ü.); Yılmaz Can (Prof. Dr., O.M.Ü.); Ahmet Çakır (Yrd. Doç. Dr., O.M.Ü.); Mehmet Çelik (Prof. Dr., Celal Bayar Ü.); Waleck S. Dalpour (Prof. University of Maine at Farmington); İsmail Engin (Dr., Berlin); Cemalettin Erdemci (Doç.Dr. Y.Y.Ü.); Tahsin Görgün (Doç. Dr., İSAM) Ahmet Güç (Prof. Dr., Uludağ Ü.); Recep Gün (Doç. Dr., O.M.Ü.); Mevlüt Güngör (Prof. Dr., İ.Ü.); Ömer Faruk Harman (Prof. Dr., Marmara Ü.); Erica C.D. Hunter (Dr., Cambridge Univ.); Mehmet Katar (Doç. Dr., A.Ü.); Mahmut Kaya (Prof. Dr., İ.Ü.); Sadık Kılıç (Prof. Dr., Atatürk Ü.); Şevket Kotan (Dr., Ankara); İlhan Kutluer (Prof. Dr., Marmara Ü.); George F. McLean (Prof. Catholic Univ., Washington DC); Ahmet Yaşar Ocak (Prof. Dr., Hacettepe Ü.);Hakan Olgun (Yrd. Doç. Dr., İ.Ü.); Jon Oplinger (Prof. University of Maine at Farmington); Ömer Özsoy (Prof. Dr., Frankfurt Univ.); Roselie Helena de Souza Pereira ; (Mestre em Filofia-USP; UNICAMP Brasil); Ekrem Sarkıoğlu (Prof. Dr., S.D.Ü.); Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr., İ.Ü.); Bobby S. Sayyid (Dr. Leeds Univ.); Mustafa Sinanoğlu (Doç. Dr., İSAM); Mahfuz Söylemez (Doç. Dr. Hitit Ü.); Necdet Subaşı (Yrd. Doç. Dr., Muğla Ü.); Bülent Şenay (Doç. Dr., Uludağ Ü.); İsmail Taşpınar (Doç. Dr. Marmara Ü.); Cafer Sadık Yaran (Prof. Dr., İ.Ü.); Ali Murat Yel (Yrd. Doç. Dr., Fatih Ü.); Hüseyin Yılmaz (Doç. Dr., Y.Y.Ü.); Ali İhsan Yitik (Prof. Dr., D.E.Ü.)

* Soyadına göre alfabetik sıra / In alphabetical order

Baskı / Publication

Doğanbey Ladin Ofset - İstanbul, Mayıs 2009
2.Mat. Sit. 3 NB 15 Topkapı İstanbul

Yönetim Yeri / Administration Place

Milel ve Nihal Eğitim, Kültür ve Düşünce Platformu Derneği
Hüsambey Mh. Haydarbey Cd. No: 3, Tel: (0212) 533 97 31 Fatih / İstanbul
www.milelvenihal.org / www.dinlertarihi.com e-posta: milelnihal@dinlertarihi.com

Milel ve Nihal yılda üç sayı olarak dört ayda bir yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. *Milel ve Nihal*'de yayımlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları *Milel ve Nihal*'e ait olup, yayıncının izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama taşınmaz. Yazıların yayımlanıp yayımlanmamasından yayın kurulu sorumludur.

Yahudilik'te Sürgün Metaforu: “Boş Ülke” Miti ve “İncir” Benzetmesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme

Ali Osman KURT*

Atıf/©: Kurt, Ali Osman, (2008). Yahudilik'te Sürgün Metaforu: “Boş Ülke” Miti ve “İncir” Benzetmesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme, Mîlel ve Nihal, 5 (3), 257-267.

Özet: Yahudi tarihinde savaşlar ve sürgünler yoluyla birçok kez çöküş ve sapmalar yaşanmıştır. Asur, Babil ve Roma döneminde yaşanan sürgünler, Yahudi yaşamında ve düşüncesinde önemli etkiler bırakmıştır. Sürgünler, Yahudilerin dinî düşüncesinde büyük bir çöküşe sebep olmuştur. Sürgünden dönüşte, sürgüne gidenlerle gitmeyenler arasında bazı anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Yaşanan olaylar, sürgüne gönderilmeyenler açısından, sürgüne gitmekten daha ağır olmuştur. Sürgüne gitmeyenler “yabancı” kabul edilip dışlanmışlardır.

Sürgüne bütün Yahudilerin gönderildiği, ülkenin tamamen boş kaldığı ve dolayısıyla sadece sürgüne giden ve tekrar dönenlerin gerçek Yahudi olduğu söylenmiştir. Yeremya Peygamber, sürgüne gidenleri “iyi incirlere” benzetip överken, geride kalanları “çürük incirler” olarak eleştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, sürgün, incir, kutsal soy, Samiriler, yabancı.

Giriş

Makalemizde konu edilen hususlar, Yahudi tarihinde hakkında en az bilgi ve belgenin olduğu dönemleri kapsamaktadır. Mevcut bilgilerin çoğunluğunu da Yahudi kutsal kitabı Tanah'tan okuyo-

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

ruz. Söz konusu veriler ise döneme ilişkin temel kaynak veya kanıt değil, ancak birer hikâye olarak değerlendirilmektedir.¹

Bu makalede amaç, Tanah'ta anlatılan sürgün ve dönüş hikâyelerini bir puzzle parçaları gibi bir araya getirip, sürgünden dönenlerle bölgede bulunan insanlar arasında cereyan eden mücadelenin gerçek sebebini ve arka planını anlamaya çalışmaktır. Bunu yaparken, ön kabul ve ya bir tezi ispat amacıyla yola çıkılmamıştır. Burada ulaşılan sonuçlar, Tanah'ın anlatımlarının bizi götürdüğünden başkası değildir.

Yahudilik'te “Boş Ülke” Miti ve “İncir” Benzetmesi

Yahudilerin Yahuda'daki son bakiyesi olan iki kabilenin sürgün edilmesi, Yahudi soyunun akıbetiyle ilgili endişeleri beraberinde getirmiştir. İsrail Krallığındaki on Yahudi kabilesinin sürgün edilmelerini takip eden yüz elli yılı aşkın bir sürede geri dönemeyişleri,² henüz sürgün edilen Yahuda halkı için kendi gelecekleri adına umutsuzluk olmuştur. Kendilerini daha önceden başlarına gelecek felaketler konusunda uyararak Yeremya, bu kez onlara öngörülerıyla umut olmuştur.³

Öncesinde bir sürgünün kaçınılmaz olduğunu söyleyen, sürgün olunca da ne kadar sürgünde kalınacağı öngörüsünde bulunan Yeremya, sürgüne gönderilenler ve geride kalanlarla ilgili bir değerlendirmede bulunmuş, sürgündekileri iyi incirlere benzetirken, sürgünden artakalanları çürük incirlere benzetmiştir.

“...Rab bana tapınağının önüne konmuş iki sepet incir gösterdi. Sepetlerin birinde ilk ürüne benzer çok iyi incirler vardı; ötekindeyse çok kötü, yenmeyecek kadar çürük incirler vardı. Rab,

¹ Bob Becking, “Ezra’s Re-enactment of the Exile”, *Leading Captivity Captive/ The Exile’ as History and Ideology*, (ed. Lester L. Grabbe), Sheffield Academic Press, England, 1998, s. 55.

² Shemaryahu Talmon, ““Exile” and “Restoration” in the Conceptual World of Ancient Judaism”, *Restoration: Old Testament, Jewish, and Christian Perspectives*, (ed. James M. Scott), Supplements to the Journal for the study of Judaism 72, Brill, Leiden, 2001, s. 120; Elias Bickerman, *From Ezra to the Last of the Maccabees/ Foundations of Post-Biblical Judaism*, Schocken Books, New York, 1962, s. 6.

³ “Rab diyor: ‘Babil’de yetmiş yılınız dolunca sizinle ilgilenenler, buraya sizi geri getirmek için verdiğim iyi sözü tutacağım.”Bkz. Yeremya 29/10; 25/12. Krş. II. Tarihler 36/22; Ezra 1/1.

"Yeremya, ne görüyorsun?" diye sordu. "İncir" diye yanıtladım, "İyi incirler çok iyi, öbürleriye çok kötü, yenmeyecek kadar çürük." Bunun üzerine Rab bana şöyle seslendi: "İsrail'in Tanrısı Rab diyor ki: 'Buradan Kildan ülkesine sürgüne gönderdiğim Yahuda sürgünlerini bu iyi incirler gibi iyi sayacağım. İyilik bulmaları için onları gözetecek, bu ülkeye geri getireceğim. Onları bina edeceğim, yıkmayacağım; onları dikeceğim, kökünden sökmeyeceğim. Benim Rab olduğumu anlayacak bir yürek vereceğim onlara. *Onlar benim halkım olacaklar, ben de onların Tanrısı olacağım.* Çünkü bütün yürekleriyle bana dönecekler.

"...Yeruşalim'den sağ çıkıp da bu ülkede ya da Mısır'da yaşayanları yenmeyecek kadar çürük incir gibi yapacağım' diyor Rab. 'Onları bütün ülkelerin gözünde iğrenç, korkunç bir duruma düşüreceğim. Onları sürdüğüm her yerde ayıplanacak, ibret olacak, alaya alınacak, lanetlenecekler. Kendilerine ve atalarına verdiğim topraktan yok olana dek üzerlerine kılıç, kıtlık, salgın hastalık salacağım.'" ⁴

Birinci Mabet'in son günlerinde yaşayan ve aynı zamanda sürgüne de giden Yeremya peygamberin, sürgüne gidenler ve geride kalanlarla ilgili söylediği ifadeleri nasıl anlamak gerekir? Sürgüne gitmeyip geride kalanlar neden bu kadar kötülenmiş ve lanetlenmişlerdir? Bunun sebebi dinî midir yoksa siyasî ve ideolojik midir?

Bazı araştırmacılar, Yeremya'nın bu sözlerinin metaforik anlam içerdiğini, incir teşbihiyle halkın hatasını vurgulamak için şiirsel bir abartı yaptığını, gerçekte bu ifadelerin, halkın ahlâkî karakteri, dindarlığı ve dürüstlüğüyle ilgili değil, onların gelecekteki kaderleriyle ilgili olduğunu belirtmektedir.⁵ Fakat bu ifadelerin, sürgün ve sonrasında yaşanan tartışmalar göz önüne alındığında, şiirsel abartının ötesinde bir anlam taşıdığı kolaylıkla görülecektir.

⁴ Bkz. Yeremya 24/1-10.

⁵ Robert Davidson, *Jeremiah: With Lamentations*, Westminster John Knox Press, 1986, s. 38; Peter R. Ackroyd, *Exile and Restoration/A Study of Hebrew Thought of the Sixth Century B.C.*, The Westminster Pres, Philadelphia, 1975, s. 29-30.

Sürgün, Yahudilerin işledikleri günahların karşılığı olarak tanrısal bir ceza olarak görülmüştür.⁶ Bu açıdan bakıldığında sürgün, tanrısal planın bir parçası ve sürgüne gidenler bu plana rıza gösterenler, gitmeyip geride kalanlar ise boyun eğmeyen asiler olarak değerlendirilebilir. Yeremya'nın yukarıda nakledilen sözlerini bu çerçevede anlamaya çalışmak, konuyu bağlamından koparmak ve olaya tek taraflı bakmak demektir. Çünkü sürgün sonrası dönemi anlatan Tanah kitaplarında,⁷ sürgünden dönenler ve onların yeniden yapılanma çabaları üzerinde durulurken, Yahuda'da kalmış ve hiç sürgüne gitmemiş olanlar adeta görmezden gelinmiş, hatta yok sayılmıştır.⁸

Tanah'ın sürgüne gitmeyip Yahuda'da kalanlardan neredeyse hiç söz etmemesi üzerinde duran araştırmacılar, bunu ideolojik sebeplere bağlamışlardır. Onlar, Tanah'ın bu dönemi anlatan kitaplarında, sürgüne gitmeyenlerin Tanrı tarafından tamamen reddedildikleri, bu nedenle onların sürgün dönüşü sonrasında tarihsel hiçbir önemlerinin olmadığını vurgulanmak istendiğini söylemişlerdir.⁹

Yeremya, incir metaforuyla sürgündekilerin kutsal toprakları yeniden imar edeceklerini, geride kalanların ise daha fazla yıkım yaşayacaklarını ileri sürerek, Yahudi milletinin geleceğini, geride kalanlarda değil, sürgündekilerde gördüğünü açıkça ortaya koymuştur.¹⁰ Ayrıca, "*Onlar benim halkım olacaklar, ben de onların Tanrısı*

⁶ Yahudilerin başlarına gelen felaketleri tanrısal bir ceza olarak görmeleri ve geliştirdikleri sürgün teolojisiyle ilgili bkz. Ali Osman Kurt, "Yahudilik'te Sürgün Teolojisi: Tanrısal Bir Ceza Olarak Sürgün", *Dinî Araştırmalar*, 8/25, ss. 61-78.

⁷ Bu dönemle ilgili temel Yahudi kaynakları; II. Tarihler (36:20-23), Ezra, Nehemya, Hagay, Zekarya (1-8), apokrif 1. Esdras ile Josephus'un *Antiquities* (XI. v.1-5) isimli eseridir.

⁸ J. Maxwell Miller-John Haralson Hayes, *A History of Ancient Israel and Judah*, The Westminster Press, Philadelphia, 1986, s. 437, 445; S. A. Cook, "The Age of Zerubbabel", *Studies in Old Testament Prophecy/ Presented to Professor Theodore H. Robinson*, (ed. Harold Henry Rowley), Morrison and Gibb Ltd., Edinburgh, 1950, s. 19.

⁹ Carl Schultz, "The Political Tensions Reflected in Ezra-Nehemiah", *Scripture in Context: Essays in the Comparative Method*, (ed. Carl D. Evans, William W. Hallo, and John B. White), The Pickwick Press, Pittsburgh, 1980, s. 222-223.

¹⁰ Schultz, s. 223.

olacağım" sözleriyle, sürgünden dönenlerin seçilmişliğini vurgulamıştır.

Yeremya kitabının başka bir yerinde, geride kalanlar benzer şekilde çok ağır eleştirilmiş, bunlar "*dallim*", yani "*Rabbin yolunu ve Tanrı'nın şeriatını bilmeyenler*" olarak nitelendirilmiştir.¹¹ Anlaşılan odur ki, Yeremya'nın henüz sürgün esnasında, sürgüne giden ve geride kalanlar için yaptığı iyi-kötü incir benzetmesini, dönemin konjonktürel şartlarına bağlamak daha doğru olacaktır.

Sürgün dönemiyle ilgili bir diğer husus, sürgünden sonra bölgenin tamamen boş ve ıssız kaldığı düşüncesidir. Gerçekte, iddia edildiği gibi, sürgün sonrasında bölge tamamen boşaltılmış mı yoksa etnik bir devamlılık olmuş mudur? Bunun için öncelikle sürgüne gönderilenlerin ve geride kalanların oranı ve sosyal statülerinin bilinmesi gerekir. Bu mesele hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Konuyla ilgili bilgilerin kaynağı, II. Krallar, II. Tarihler, Yeremya, İkinci İşaya¹² ve Hezekiel kitaplarıdır. Bu kitaplarda sürgüne gönderilmeyip Yahuda'da kalanların sayısı hakkında '*memleketin fakir olanları (middallāt hā'āres)*' şeklinde muğlâk bir ifade yer almaktadır.¹³ Bu ifade, Yeremya kitabında '*halkın fakir olanlarından bir kısmı (middallāt hā'ām)*'¹⁴ şeklinde biraz farklı, ancak benzer bir ifade vardır.

II. Tarihler kitabında ise sürgüne gönderilenlerin sayısı hakkında bir bilgi verilmemiş, Kudüs'ün ilk işgalinde halkın çoğunluğunun kılıçtan geçirildiği, son işgalde ise geride kalanların tamamının sürgün edildiği ifade edilmiştir.¹⁵ Bu ifadeler, konuyla ilgili geleneksel görüşü temsil etmektedir.¹⁶

¹¹ "Yeruşalim'in sokaklarını dolaşın ve şimdi bakın ve anlayın ve meydanlarında arayın. Eğer bir adam bulursanız... gerçek bunlar *fakirdirler, sefihtirler*. Çünkü Rabbin yolunu, kendilerinin Allah'ın şeriatını bilmiyorlar." Bk. Yeremya 5:1-4.

¹² *İkinci İşaya*, Tanah'ta ayrı bir kitap olmayıp, İşaya kitabının 40-55. bölümleri için kullanılan bir isimlendirmedir. Bkz. Amnon Netzer, "Some Notes on the Characterization of Cyrus the Great in Jewish and Judeo-Persian Writings", *Acta Iranica*, II, Leiden, 1974, s. 35.

¹³ Bkz. II. Krallar 25:11 vd.

¹⁴ Bkz. Yeremya 52:15.

¹⁵ Bkz. II. Tarihler 36:17-20.

¹⁶ Salo Wittmayer Baron, *A Social and Religious History of The Jews*, I, Columbia Univ. Press, New York, 1952, s. 105; Simon Dubnov, *History of the Jews/From the*

Tanah'ın ilgili kitaplarında verilmek istenen ve bazı kutsal kitap yorumcularının da çıkardıkları temel mesaj, sürgün sonrasında kutsal topraklarda Yahudi yaşamının sona erdiği, şehrin tamamen boş ve ıssız kaldığı yönündedir.¹⁷

Son dönemde birçok araştırmacı, Tanah'ın değişik pasajlarında ifade edildiğinin aksine,¹⁸ bölgenin tamamen ıssız ve boş kalmadığını, belli bir ölçüde hayatın devam ettiğini ileri sürmüştür.¹⁹ Bazı araştırmacılar, Tanah'ta yer alan, halkın tamamının sürgüne gönderildiği yönündeki bilgilerin abartılı olduğunu söylerken;²⁰ bazıları da bu ifadelerden, nüfusun tamamının sürgüne gönderildiği sonucunun çıkmayacağını belirtmiştir.²¹

Şehrin fakir olanları hariç tamamının sürgüne gönderildiğini savunan araştırmacılar ise sürgünden sonra Yahuda'da Yahudi yaşamının büyük oranda devam ettiği tezini, hem Kutsal Kitab'a, hem de tarihsel gerçeklere ve arkeolojik bulgulara aykırı bulmak-

Beginning to Early Christianity, I, (Translated from the Russian by Moshe Spiegel), South Brunswick, New York, ty, s. 312.

¹⁷ Baron, I/105; Dubnov, I/312; Becking, s. 41.

¹⁸ Bkz. II. Krallar 25:1-21; Yeremya 39:1-10; 52:1-27; II. Tarihler 36:11-21 vd.; Krş. Daniel 5.

¹⁹ Charles Cutler Torrey, *Ezra Studies*, The University of Chicago Press, Chicago, 1910, s. 285-287; John Bright, *A History of Israel*, SCM Press, London, 1962, s. 324; Ackroyd, *Exile and Restoration*, s. 20-31; Lester L. Grabbe, "Israel's Historical Reality After the Exile", *The Crisis of Israelite Religion/Transformation of Religious Tradition in Exilic and Post-Exilic Times*, (ed. Bob Becking-Marjo C. A. Korpel), Brill, Leiden-Boston-Köln, 1999, s. 22 vd.; Max L. Margolis- -Alexander Marx, *A History of The Jewish People*, Meridian Books, Philadelphia, 1962, s. 114; Georg Fohrer, *History of Israelite Religion*, (Translated by David E. Green), S.P.C.K., London, 1975, s. 308; Edwin M. Yamauchi, "The Exilic and Postexilic Periods: Current Developments", *Giving the Sense: Understanding and Using Old Testament Historical Texts*, (ed. Michael A. Grisanti, David M Howard), Kregel Publications, America, 2003, s. 210; Andrew Thomson, Niels Peter Lamche, "On the Problems of Reconstructing Pre-Hellenistic Israelite (Palestinian) History", *Journal of Hebrew Scriptures*, 3 (2000), s. 12.

²⁰ Torrey, s. 285.

²¹ Peter R. Ackroyd, *Israel Under Babylon and Persia*, Oxford Univ. Press, London, 1970, s. 4; Sara Japhet, "Exile and Restoration in the Book of Chronicles", *The Crisis of Israelite Religion/Transformation of Religious Tradition in Exilic and Post-Exilic Times*, (ed. Bob Becking-Marjo C. A. Korpel), Brill, Leiden-Boston-Köln, 1999, s. 39.

tadır.²² Bunlar, sürgünler sonucunda Filistin'deki Yahudi varlığının sona erdiğini düşünmektedirler.²³

Bazı araştırmacılar ise, savaşlar neticesinde askerî, sivil ve dinî liderlerin idam edildiğini,²⁴ daha az tehlikeli olanların ise sürgüne gönderildiğini ve Yahuda'da kalmalarına izin verilen fakir çiftçiler dışında ülkenin tamamen boşaltıldığını,²⁵ hatta onların yerine de başka insanların yerleştirilmediğini söyleyerek, uzlaştırıcı bir görüş ortaya koymuşlardır.²⁶ Bazıları da Tanah'taki sürgünden geriye bazı fakirlerin kaldığına ilişkin sözlerin, geride kalanların sosyal statüleri hakkında bilgi verme amaçlı olduğunu söylemişlerdir.²⁷

Başlangıçta belirttiğimiz Yeremya'nın iyi-kötü incir değerlendirmesi ve sonrasında Tanah'ın ilgili kitaplarındaki sürgüne gönderilenlerin oranıyla ilgili verdiği farklı rakamlar ve "boş ülke" söylencesiyle ulaşılmak istenen sonuç nedir? Her iki husus birlikte ele alındığında, bu kitaplarda Yahuda'nın gerçek bakiyesinin sürgüne gidenler olduğu, geride kimsenin kalmadığı veya kaldıysa bile çok önemsiz olduğu belirtilmek istenmiştir.²⁸ Böylece sürgün dönüşünde bölgedeki halkla aralarında çıkan anlaşmazlıklara ve tartışmalara teolojik bir boyut kazandırılmıştır. "*Mukaddes zürriyet*" ve "*gerçek Yahudi*" tartışmaları bu dönemde büyük önem kazanmıştır.

Dönüşten sonra yaşanan ilk anlaşmazlık, sürgünden dönenlerin sürgüne gönderilmiş olan atalarının mülkünde hak iddia etmeleri sonucunda başlamıştır. Sürgüne gönderilmiş olanların toprakları, ya geride kalan Yahudilerce veya İsrail krallığının Asurlular tarafından 722'de ele geçirilip halkının sürgüne gönderilmesinden sonra, komşu vilayetlerden getirilip bölgeye yerleştirilenler (Sami-

²² Baron, I/105; Bezalel Porten, "Exile, Babylonian", *Encyclopaedia Judaica*, CD Edition.

²³ William Stein, "Exile, Babylonian", *The Universal Jewish Encyclopedia*, (ed. Isaac Landman), IV, Universal Jewish Encyclopedia Company, New York, 1948, s. 209.

²⁴ Bkz. II. Krallar 25:18-21.

²⁵ Bkz. II. Krallar 25:12.

²⁶ Bright, s. 324; Charles F. Pfeiffer, *Exile and Return*, Baker Book House, Michigan, 1962, s. 17; Grabbe, s. 16.

²⁷ Ackroyd, *Exile and Restoration*, s. 23.

²⁸ Schultz, s. 223.

riler)²⁹ tarafından sahiplenilmişti. Sürgünden dönenler bu arazilerin kendilerine verilmesi gerektiğini iddia etmiş, ancak hâlihazırda bu topraklar üzerinde yaşayanlar buna yanaşmamıştır.

Sürgündekiler geri dönünceye kadar, sürgünde geride kalan Yahudilerle, Samiriler arasında herhangi bir anlaşmazlık olmamıştır. Çünkü Samiriler zamanla İsrail'in tanrısına ibadet etmeye başlamış³⁰ ve kendilerini Yahudi olarak nitelendirmişlerdir. Karışık evlilikler neticesinde zamanla bu iki topluluk kaynaşmıştır. Yahudilerle Samiriler arasındaki barış dönemi, Babil sürgününde bulunan Yahudilerin Yahuda'ya gelmelerine kadar devam etmiştir.³¹

Pers imparatorlarının izni ve desteğini almış olan sürgün oğulları, bölgede yaşayanları, Yahve'ye inanmış ve Yahudi inancını benimsemiş olmalarına aldırmadan, "*goyim*" yani yabancı kabul edip dışlamışlardır. Bölgeye başka yerlerden getirilip yerleştirilenler için kullanılan "Kutim"³² kavramı, zamanla, 'tam Yahudi olmayan, soyu karışık' anlamında kullanılmıştır. Samirilere³³ karşı ortaya konan bu tutum, sunağın,³⁴ mabedin³⁵ ve şehrin duvarlarının yapımı³⁶ ile karışık evliliklerin sonlandırılması³⁷ sürecinde yaşanan olaylarda daha da şiddetlenmiştir.

Samiriler, Yahudi soyundan olmadıkları ve sürgünde geride kalanlar da yabancı milletlerle karışık evlilikler yoluyla asimile oldukları gerekçesiyle, sürgün oğullarınca Yahudi sayılmamışlardır. Bunun bir sonucu olarak "Yahudi" tanımı yeniden yapılmış ve "*gerçek Yahudi kimdir?*" sorusunun cevabı bulunmaya çalışılmıştır.

²⁹ Bkz. II. Krallar 17:24.

³⁰ Bkz. II. Krallar 17:25 vd.

³¹ Yaşar Kutluay, *İslam ve Yahudi Mezhepleri*, Anka yay., İstanbul, 2001, s. 197-199.

³² Bölgede nüfusun karışması üzerine, yerleşik Yahudiler, sonradan gelip yerleşen Samirilere, Kuta'dan gelmiş olanlar anlamında "Kutim" demeye başlamışlardır. Bkz. Kutluay, s. 197-199.

³³ Samiriler, bugün ismi Nablus (Şekem) olan, Samarya'da yaşayan ve kendilerini "Bene Yisrael" veya "Şomrim" olarak isimlendiren küçük bir topluluktur. Bkz. A. Cowley, "*Samaritans*", *The Jewish Encyclopedia*, (ed. Isidore Singer), X, Funk and Wagnalls Comp., New York and London, 1905, s. 669.

³⁴ Bkz. Ezra 3:1-3.

³⁵ Bkz. Ezra 4:1-5.

³⁶ Bkz. Nehemya 2:19-20.

³⁷ Bkz. Ezra 9:1-10:44; Nehemya 13:1-3, 23-28.

Sürgün sonrasını anlatan kitaplarda da, diğerlerinde olduğu gibi, sürgünden sonra Yahuda'da Yahudi yaşamının varlığı kesinlikle kabul edilmez. Sadece sürgündeki topluluk (golah) meşru kabul edilir ve onlar "zera hakodeş" (*mukaddes zürriyet*) olarak tanımlanır. Yahuda'da kalanlar ise "memleket kavimlerinin murdarlıkları"³⁸ arasında sayılır.³⁹ Yeremya'nın "kötü incir" teşbihi de, benzer yaklaşımın bir sonucu olarak, bu anlamda kullanılmıştır. Buna göre gerçek Yahudiler, Babil'de veya diasporada yaşayanlardır. Sürgüne gitmeyenler gerçek Yahudi değildir.⁴⁰

Buradan da anlaşılıyor ki sürgün, Yahudi kimliğinin belirlenmesinde ve tanımlanmasında milat olmuştur. İlk kez bu dönemde soya dayalı bir Yahudi tanımlaması yapılmış ve Yahudilerin "mukaddes bir soy" olduğu vurgulanmıştır. Bu tarihten itibaren, İsrailoğulları ifadesi, Yahuda'da oturanlar anlamında Yahudiler (İbranice "Yahudim") olarak anılmaya başlarken, İsrailoğulları dini de *Yahudilik* (*Yehudat*) olarak isimlendirilir olmuştur. Böylece "Yahudim" ifadesi,⁴¹ bir taraftan "Yahuda'da oturanlar" anlamında bölgesel, diğer taraftan "Yahudaluların soyları" anlamında etnik bir anlam kazanmıştır.⁴²

Böylece ilk kez "Yahudi" kavramının etnik bir tanımlaması yapılmıştır. Buna göre gerçek Yahudi, Yakub'un neslinden olan ve sadece sürgünden dönen küçük bir gruptur.⁴³ İsrail toprağında sadece bir İsrail topluluğu bulunmaktadır, onlar da sürgünden

³⁸ Bkz. Ezra 9:1-2, 11; Nehemya 10:28; krş. Ezra 4:4; 10:2, 11; Nehemya 9:24; 10:30-31.

³⁹ Harold C. Washington, "Israel's Holy Seed and The Foreign Women of Ezra-Nehemiah: A Kristevan Reading", *Biblical Interpretation*, 11/3-4 (2003), Brill, Leiden, s. 430; Grabbe, s. 22-23; Ackroyd, *Israel Under Babylon and Persia*, s. 17.

⁴⁰ James Sanders, "The Exile and Canon Formation", *Exile: Old Testament, Jewish, Christian Conceptions*, (ed. James M. Scott), Brill, Leiden, New York, 1997, s. 41.

⁴¹ Bkz. II. Krallar 16:6; 25:25; Yeremya 32:12; 34:9; 38:19.

⁴² Morton Smith, "Jewish Religious Life in The Persian Period", *The Cambridge History of Judaism/ Introduction; The Persian Period*, Volume I, (ed. W. D. Davies-Louis Finkelstein), Cambridge University Press, Cambridge, 1991, s. 219-223; Klaus Koch, "Ezra and the Origins of Judaism", *Journal of Semitic Studies*, 19/2 (1974), s. 173 vd; Daniel J. Harrington, *Invitation to the Apocrypha*, Wm. B. Eerdmans Publishing, Cambridge, 1999, s. 164; Francine Kaufmann-Josy Eisenberg, "Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik", *Din Fenomeni*, (Derleyen ve Çeviren: Mehmet Aydın), Din Bilimleri yay., Konya, 2000, s. 89.

⁴³ Bkz. Ezra 4:1-5, 12; 5:5.

dönerlerdir. Böylece, sürgünden dönerlerle, sürgüne hiç gitmeyip İsrail topraklarında kalanlar veya sonradan oraya gelip yerleşenler arasında kesin bir ayırım yapılmış, sürgüne gitmeyenler, “Yahudi” tanımının dışında tutulmuşlardır.⁴⁴ Hâlbuki yine Tanah’ta, sürgünden dönerlerin isimlerinin sayıldığı listede,⁴⁵ İsrail soyundan olmayanların da bulunduğu ve yine dönüş yolunda Levililerden kimsenin olmadığı fark edilince, en azından bazılarının gitmeye ikna edilmeye çalışıldığı ifade edilmektedir.⁴⁶

Sonuç olarak, sürgünün tüm Yahudileri kapsadığı, geride kimsenin kalmadığı ve Kudüs şehrinin tamamen boş olduğu düşüncesinin, tarihsel gerçeklikten ziyade bir “mit” olduğu ve ideolojik bir yaklaşım sergilediği anlaşılmaktadır.⁴⁷

Yeremya’nın, gitmenin ve kalmanın insanların tercihine bırakılmadığı bir durum için, iyi-kötü şeklinde bir karşılaştırmaya gitmesi dikkati çekmektedir. O, sürgüne gidenleri överken, geride kalanları şiddetle eleştirmiştir. Şayet bir karşılaştırma yapılacaksa bu, sürgünden dönüşe izin verildikten sonra kutsal topraklara dönerlerle, sürgünde kalmayı tercih edenler arasında olmalı değil midir? Zira dönüş iznine rağmen, Yahudilerin büyük çoğunluğu Babil’de ve yerleştikleri diğer bölgelerde⁴⁸ kalmayı tercih etmişlerdir.⁴⁹

⁴⁴ Smith, s.219; David Biale, “Introduction to Part One: Mediterranean Origins”, *Cultures of Jews/A New History*, (ed. D. Biale), Schocken Books, NewYork, 2002, s.5.

⁴⁵ Bkz. Ezra 2/19.

⁴⁶ Geri dönüş yolunca Kudüs’te mabede hizmet edecek Levi oğullarından kimsenin olmadığı fark edilip, onları yolculuğa ikna çabaları katılımın boyutu hakkında bir fikir vermektedir. Bkz. Ezra 8:15–20.

⁴⁷ Knud Jeppesen, “Exile A Period-Exile A Myth”, *Leading Captivity Captive/ The Exile’ as History and Ideology*, (ed. Lester L. Grabbe), Sheffield Academic Press, England, 1998, s. 139-144; Thomas L. Thompson, “The Exile in History and Myth:A Response to Hans Barstad”, *Leading Captivity Captive/ The Exile’ as History and Ideology*, (ed. Lester L. Grabbe), Sheffield Academic Press, England, 1998, s. 101-118.

⁴⁸ Örneğin Yemen Yahudileri, Kudüs’e dönüş için yapılan çağrıya uymamış, bunun kurtuluş için doğru bir zamanlama olmadığını, ikinci kez yapılan mabedin de yeniden yıkılacağını düşünmüşlerdir. Bkz. Bat-Zion Eraql Klorman, *The Jews of Yemen in the Nineteenth Century: a Portrait of a Messianic Community*, Brill, Leiden-New York-Köln, 1993, s. 167.

⁴⁹ Jacob Neusner, “Exile and Return As The History of Judaism”, *Exile: Old Testament, Jewish, Christian Conceptions*, (ed. James M. Scott), Brill, Leiden, New York, Köln, 1997, s. 222; Sanders, s. 39.

Sürgün ve sonrası dönemle ilgili çalışmalarda bulunan bir araştırmacının, tarihi "geçmişte meydana gelmiş olaylar veya olaylar zincirinin yeniden kurgulanması"⁵⁰ şeklindeki tarifi, "Tanah'taki sürgün hikâyesinin, taraflardan birisinin görmezden gelinerek sürgüne gidenler lehinde yeniden kurgulanmış olup olmadığı" sorusunu akla getirmektedir.

Sürgün döneminde uzun yıllar, önce Babil ve sonrasında Pers hâkimiyeti altında bulunan Yahuda Krallığı'nın iki kabilesinden, tekrar kutsal topraklara dönmeyi kabul eden çok az sayıdaki Yahudinin nasıl olup da dinî ve siyasî yapılanmada çok önemli başarılar sağladıkları araştırılmaya değerdir.

Exile Metaphor in Judaism: An Evaluation in the Context of the Myth of "the Empty Land" and "the Fig" Comparison

Citation/©: Kurt, Ali Osman, (2008). Exile Metaphor in Judaism: An Evaluation in the Context of the Myth of "the Empty Land" and "the Fig" Comparison, *Milel ve Nihal*, 5 (3), 257-267.

Abstract: In the Jewish history, it was happen a lot of declines and deviations through wars and exiles. Exiles in the period of Assyria, Babylon and Rome influenced remarkable effects on the Jewish life and mind. Exiles caused great decays in the Jewish religious thoughts. After the return from Babylon to Jerusalem occurred some conflicts between returnees and "people of the land", that is the Jews who remained in Judah during to exile. In point of them these events was difficult than from captivity. They was considered "foreign" and excluded from community by returnees.

It is said that all Jews was deported to captivity, the land was completely empty, and consequently true Jews only who deported and returned. Prophet Jeremiah praised who had been exiled as "good figs" and criticized who hadn't been exiled as "bad figs".

Key Words: Judaism, Samaritans, Jeremiah, exile, fig, holy race (zera kodeş).

⁵⁰ Becking, s. 41.